

DOI: 10.53425/madergisi.1035220

Araştırma Makalesi-Research Article

DEVLET İNŞASI, KAÇAKÇILIK VE COĞRAFYA: POLİTİK SOSYOLOJİK BİR YAKLAŞIM

Özgür BUDAK*
Mehmet PARLAK**

ÖZ: Barındırdığı tüm risklere karşın devlet iktidarını sosyal-bilimsel nesneleştirmenin önemi âşikârdır. Üzerinde uzlaşılmış fikrisabitlerin çokluğu devlete dair analitik sorgulamanın üzerini örtmektedir. Bu nedenle devleti hem fiziksel anlamıyla bir mekân hem de farklı iktidar mücadelelerinin, iktidar kaynaklarının ve toplumsal çelişkilerin kesiştikleri ve çatıştıkları sosyo-mekânsal bir iktidar örüntüsü olarak ele almak gerekmektedir. Devlet iktidarının çeperlerindeki gerilimleri anlamak bu iktidarın bizzat kendisinin ürettiği yerleşik politik tözlere başvurmadan bu örtüyü kaldırma imkanını beraberinde getirmektedir. Etnografi, antropoloji ve siyasî coğrafya gibi farklı disiplinlerin çalışma alanı olan sınır bölgeleri, devletin kendi teritoryasında harekete geçirdiği farklı iktidar kaynaklarını görme ve inceleme imkanı verir. Sınır bölgeleri hem güvenlikleştirme hem içirme hem de dışlama pratiklerini barındırdığı için, diğer bölgelere nazaran bu bölgelerde farklı devlet refleksleri görmek mümkündür. Özellikle devletin bu bölgelerde kaçakçılığa karşı yürüttüğu mücadeleye odaklanmak, devletin bir özü ve sabit-tekil bir doğasının olmadığını, devletin var olduğu stratejik alanda farklı yatınlıklar sergileyebileceğini görmemizi sağlar. Bir siyasî coğrafya çalışması olan bu metin, sınırlarına ve bu sınırlardaki

* Dr. Öğr. Üyesi, Ege Üniversitesi, İİBF, Uluslararası İlişkiler Bölümü, ozgurbudak@gmail.com, enesbahadirkizak@gmail.com, ORCID: 0000-0002-2857-2006.

**Doktora Öğrencisi, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Beşeri ve İktisadi Coğrafya), mehmet-parlak@outlook.com.tr, ORCID: 0000-0002-2779-6294.

Geliş Tarihi-Received Date: 10.12.2021
Kabul Tarihi-Accepted Date: 27.01.2022

kaçakçılıkla mücadelesine odaklanarak, devletin askerî, ekonomik, ideolojik ve siyasal iktidar kaynaklarının örtüşüp örtüşmediğini, devlet iktidarının “yekpare bir blok” olup olmadığını tartışmayı amaç edinmektedir.

Anahtar kelimeler: Sınır Bölgeleri, Kaçakçılık, Uluslaşma, Devlet İnşası, Siyasî Coğrafya.

STATE BUILDING, SMUGGLING AND GEOGRAPHY: A POLITICAL SOCIOLOGICAL APPROACH

ABSTRACT: Despite all the risks it carries, the importance of social-scientific conceptualization of the state power is obvious. The multiplicity of agreed upon fixed ideas obscures the analytical inquiry into the state. For this reason, it is necessary to consider the state both as a physical space and as a socio-spatial power pattern where different power struggles, power sources and social contradictions intersect and clash. Understanding the tensions at the peripheries of state power brings the possibility of removing this veil without resorting to the established political substances produced by this very power itself. Border regions, which are the study areas of different disciplines such as ethnography, anthropology, and political geography, provide the opportunity to see and examine the different sources of power that the state has mobilized in its territory. Since border regions contain practices of securitization, inclusion, and exclusion, it is possible to see different state reflexes in these regions compared to other ones. Focusing especially on the state's fight against smuggling in these regions allows us to see that the state does not have an essence and a fixed-singular nature, and that the state may exhibit different tendencies in the strategic area in which it exists. This paper, which is a study of political geography, aims to discuss whether the military, economic, ideological, and political power sources of the state overlap, and its nature as a “monolithic bloc”, by focusing on its borders and its fight against smuggling within these borders.

Keywords: Frontier Regions, Smuggling, Nation Building, State Formation, Political Geography.

GİRİŞ

Kaçakçılık, göç ve siyasî coğrafya literatürünün bir asrı aşan yolculuğuna bakıldığında politik öncelikler, uluslararası bloklar, askerî hesaplar, disiplinin akademik sınırlarını belirleyen pedagojik ön kabuller ve bütün bunlara yönelik ortaya çıkan eleştiri ve tepkilerin damga vurduğu bir patika görülmektedir. Siyasî coğrafyanın köklerine yerleşmiş olan ve 19. yüzyılın ikinci yarısına damga vuran imparatorluklar arası mücadele çalışma alanını ve ilgilerini kaçınılmaz olarak devlet ve askerî merkezli bir hatta doğru çekmiştir. Alman coğrafyacı Friedrich Ratzel'in uluslar için yaşam alanı kavrayışının faşizan teoriyle ve sosyal Darwinizm ile yaptığı evlilik, Alfred Thayer Mahan'ın deniz gücü ve küresel kontrol teorisinin her yeni yetme deniz aşırı imparatorluk için izlenecek bir formüle dönüşmesi, John Mackinder'ın "Can damarı" teorisinin yüzyılımızın başındaki emperyal çekişmeye entelektüel bir çerçeve oluşturması coğrafya ve devlet arasında kurulan monopolcü ilişkinin kökleri olarak görülebilir (Mahan, 1890; Mackinder, 1904).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra modern siyasî coğrafyanın ilgi alanları inşa edilirken her ne kadar bu mirasın ırkçı, şoven ve militarist temaları törpülense de, kısa sürede ortaya çıkan Soğuk Savaş dinamikleri çalışma alanının temellerinde yatan, coğrafya ve insan ilişkilerini güvenlikçi, dar bir devlet anlayışında sabitleyen bakış açılarını yeniden üretmiştir. Spykman'ın modern disiplinin çerçevesini belirleyen kitabında olduğu gibi barış ve çatışmanın şartları büyük oranda coğrafyayı jeopolitik önceliklere bağlayan bir analiz çerçevesine eklemlenmiş (Spykman, 1944); bu akademik/pedagojik eğilimi besleyecek bol miktarda siyasî ve kurumsal ilgi ile fon olanakları çevresel determinizmin oldukça tek taraflı bir yorumunu 1970'lere kadar rakipsiz kılsa da siyasî coğrafya çalışmaları Brian Berry'nin deyimiyile ilgileri dar, yaratıcılığı düşük, kurumsal etkiyle iş gören "ölü durgun suya" dönüşmüştür (Berry, 1969).

60'ların sonunda sosyal bilimlerin diğer disiplinlerinin yaşadığı değişimle birlikte siyasî coğrafyayı içine girdiği ilhamsız üretim biçimlerinden kurtarmak için mücadele edilmiş, sonraki yirmi yıl boyunca feminist teoriden post yapısalcılığa, dünya sistem kuramından etnografik yöneme uzanan eleştirel nitelikle

perspektifler tedrici olarak disipline yeni ilgi alanları ve iş yapma yordamları eklemiştir. *Political Geography* dergisi etrafında örgütlenen yeni perspektif modern politik coğrafyanın çeşitlilik gösteren ilgi alanlarını yaratmış, bu ilgi alanlarına yönelen araştırmacılar devlet dışı aktörler, ilişkiler ve akışlar üzerine eserler verdikçe alanın “Soğuk Savaş” döneminde kurulan sınırları müphemleşip genişlemiştir. Siyasî coğrafya alanında gerçekleşen “kültürel dönüşümün” önemli sonuçlarından biri devlet dışı, üstü ya da karşıtı aktörler arasında sınırların ket vuramadığı mekânlarda ve bağlamlarda şekillenen akışların incelenmesidir. Siyasî coğrafyada ortaya çıkan göçebe paradigma gittikçe artan ölçüde bütün yerine parçaya, kurum yerine birey ve gruplara, mekânda sabitlenmiş kurallar sistematiği yerine tekinsiz ve akışkan olana odaklandıkça devlet denen tanımı güç iktidar ve ilişkiler ağı daha az ilgi gösterilen bir çalışma konusu olmaya başlamıştır (Hazan ve Hertzog, 2012).

Donnan ve Wilson’ın hudutlar üzerine yaptığı çalışmalar toplumlar ve ekonomik sistemler arasında inşa edilmiş yapay sabitleyici yapılar yerine bunu aşan “yeni fikir ve deneyimlere” odaklanırken, Grimson ve Vila yeni demokrasi imkanlarının inşası için hudutları aşan diyalogu ve karşılaşmaları ön plana çıkaran coğrafya, kültür ve aidiyet ilişkilerinin temelinde melez karakterine işaret etmektedirler (Donan ve Wilson, 1999; Vila, 2003; Grimson, 2006). Akışlar ve parçalı kimlikler üzerinde çalışmak devlet ve millet inşasının getirdiği, özünde baskıcı nitelik gösteren ve toplumları birbirinden ayıran bir anlayışa panzehir olarak gösterilmekte, Hazan ve Hertzog’un (2012) deyimiyle coğrafyayı, antropoloji ile yeniden bağlayan bir göçebelik dönüşümü kucaklanmaktadır. Son yirmi yıla damga vuran bu göçebe dönüşüm Türkiye akademisindeki eleştirel coğrafya çalışmalarını da etkilemektedir. Kaçakçılık, göç ve hudutlar üzerine olan akademik üretim ve yayınların büyük oranda devlet sınırlarını sabitleyip koruyan bir Cumhuriyet geleneğinin etkisiyle, ulusal hukuk kurallarına ya da ulusal ekonomik çıkarlara yönelik eserler vermiş olan bir geleneğe tepki niteliğinde çalışmalar; sınır bölgelerinde yasa dışı ekonomik aktivite, göçmenlik, kültürlerarası akışkanlık ve toplumsal cinsiyet gibi konular üzerine odaklanmaktadır. Yapılan çalışmalar aynı zamanda uluslararası

literatürde bulunan antropolojik ve etnografik ilgi ve yöntemlere ilgi duymakta, insan deneyimi, kültürel melezlenme ve kimlik gibi aktör merkezli araştırmalar tasarlamakta, bu araştırmaları da küçük ölçekli etnografik veriyle desteklemektedirler (Oğuz, 2012; Özgen, 2005; Şenoğuz, 2015).

Ne var ki, her ne kadar siyasî coğrafya, göç ve kaçakçılık alanlarında ortaya çıkarak insan coğrafyasına ilişkin oldukça üretken yeni ilgi alanlarını akademik araştırma gündemlerine dâhil etse de, disiplindeki “göçebe dönüşümün” bir riski beraberinde getirdiğini söylemek gerekmektedir. Devlet bir nesne, kurumsal örüntü ya da iktidar ilişkileri olarak modern siyasî coğrafya çalışmalarında silikleşmeye başlamıştır. Disiplinin köklerindeki güç ilişkilerine belki de bir tepki olarak günümüz araştırmacıları eleştirel coğrafyacılığın patikasını devlete teğet geçen ya da ona rağmen üretilen sorunsallarda aramaktadırlar. Başka bir deyişle, Michael Mann’ın savını takip edersek, kendilerini meşrulaştırıp tanımlarken sivil topluma ilişkin süreç ve ilişkileri kendi uzmanlık alanına mal eden akademik disiplinler toplumda var olan farklı iktidar ilişkilerini sabitleyip koordine eden devletle ilgili mekanizmalara ilgi duymamakta, devletsiz kuramlar ve araştırma gündemleri üretmektedirler (Mann, 1988: 25). Yeni eğilim devletçi tözcülüğün yerini kültüralist tözcülüklerle ikame etme gibi potansiyel riskleri barındırdığı gibi toplumsal iktidarın ilişkiyel doğasını kavramaktan gittikçe uzaklaşan “yerel” araştırma gündemlerine hapsedilmektedir. Buna karşılık toplumsal iktidar ilişkilerinin çok katmanlı ve karmaşık yapısını anlamak; bu ilişkileri tarihsel ve kurumsal süreçlerdeki süreklilik ve kopuşlarla ilişkilendirebilmek için hem devlet inşası ve toplumsal iktidar arasındaki ilişkinin doğası hakkında, hem de bu ilişkinin nasıl yeniden üretilip meşrulaştırıldığı hakkında bir fikir sahibi olmamız gerekmektedir. Bu da siyasî coğrafya, göç ve kaçakçılık çalışmalarının devleti de içine alan ancak eleştirel bir tarihsel sosyolojik bakış açısıyla yeniden tasavvur edilmesi ihtiyacını doğurmaktadır.

1. DEVLET İKTİDARI VE COĞRAFYASI

Olaylar, durumlar ve kurumlar karşısındaki pratik sezgilerimiz devlet tarafından yapılandırıldığından devlet hakkında düşünürken kendimiz de devletin ürünü olan düşünce biçimlerine

başvurmaya yatkındır. Bu yüzden bir sosyal bilim nesnesi olarak devlet, kendisi hakkında sayısız fikrisabitler olan bir kavramdır. Kendisi hakkında yazarken öylece devlet deyiverirsiniz ve o an herkes onun ne anlama geldiğini ve zaten hep var olduğunu bilir, zaten söz konusu devlet olunca başka türlü de düşünülemez.

Politik ve sosyal kimlik inşası açısından verimli ikilikler ve yerleşik politik tözlerin akademik cemaatteki kullanımları devletin bir sosyal-bilimsel nesne olarak tanımlanmasında önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu akademik cemaatin varsayımları açısından devletin ne olduğu zaten bellidir. Bu perspektifte devlet; ulusal olarak belirli anayasal ilkelerin kuru ve tozlu yasal-formalist çalışmaları ile ilişkili eski moda bir kavramdan başka bir şey değildir (Skocpol, 2002: 4). O halde onun üzerinde daha fazla düşünmeye gerek yoktur, ihtiyacımız olan daha kenar epistemolojilerdir: Devlet iktidarının tahakkümü altındaki azınlıklar, sınıf çatışmaları, ayaklanmaların tarihi, devlet dolayımına alternatif inşa edilen ekonomi, kimlik ve süreçler esas odaklanılması gereken çalışma alanlarıdır. Oysa ihtiyacımız olan şey, devlet iktidarının farklı kaynakları arasındaki ilişkiye bakmaktır. Böylece onların içerisinde geliştiği ve keştiği yapısal süreçlerin nasıl işlediğini anlama şansı yakalarız. Devletin ne olduğu sorusu önemlidir, ancak ona yönelteceğimiz nasıl sorusunun vereceği cevaplar bize devlete daha uzaktan bakabilme imkanı verecektir. Foucault'ya göre analizi "nasıl" sorusu ile başlatmak temel bir iktidar varsayımını birçok bakımdan kritik olarak yerinden etmektir. Bu; analiz nesnesi olarak bir iktidarı değil iktidar ilişkilerini almaktır (Foucault, 2014: 72). Bir devletin şekillendiği süreç çatlaksız değildir, matematiksel yasaları takip etmez; hedefler, alışkanlıklar, ihtiyaçlar ve yatkınlıklar gibi momentlere bölünmüştür. Otto Hintze (1975: 162), tarihin Hegel'in sandığı gibi kendi yasalarını izleyen ilerici ruhanî gelişime izin vermediğini hatırlatır. Hintze'ye göre bakmamız gereken şey sürekli işbirliği ve etkileşimlerdir. Düz tarihsel bir doğa durumu ve araçsal bir oluşum seması çizmektense (doğa durumu ve Marksist literatürün devletin çatışmacı doğası üzerine yaptığı vurguların da hatırlattığı gibi, örgütlü cebrin devlet oluşumu konusundaki önemini inkar etmeden)

devlet oluşumuna ön ayak olan toplumsal ilişkilere ve kaynaklara bakmak, nomotetik tarih anlayışının ötesine geçmemizi sağlar.

Devlet bir töz değil, farklı iktidar ilişkileridir. Peki yukarıda bahsedilen epistemik cemaatin ihmal ettiği bu ilişkiler, devlet alanının kendisinden yola çıkılarak anlaşılabilir mi? Başka bir deyişle; hazmı güç bir yemek olarak devlet (Foucault, 2015: 64), işlevlerinden yola çıkılarak anlaşılabilir mi? Devletin askerî, politik, ekonomik ve kültürel işlevlerini “bütünleştirmenin” (Mann, 2013: 107) ve böylece politik tözlerden uzak bir devlet anlatısı inşa etmenin bir yolu var mıdır? Devlet inşasının ayrıca sınırlarını belirleyen askerî, politik ve ekonomik dinamikler her zaman örtüşmezler.

Yapılandırılmış bir alan olarak devlet farklı iktidarlar arasında bağlantı kurar. Bu iktidarlardan herhangi birinin son kertede devlet iktidarı üzerinde belirleyici olduğunu söyleyen teoriler ve devletin herhangi bir sınıfın elindeki baskı aracı olduğunu söyleyen teoriler işlevsel karmaşıklığı ve iktidarın özerk karakterini anlamakta zorlanmaktadır. Poulantzas (2013: 113), bu minvaldeki voluntarist vurguların, devlete ilişkin analizi tamamen imkansız hale getirdiğini vurgulamaktadır. Devlet sadece sınıf mücadele alanı, sınıf hâkimiyeti aracı, sosyal paylaşım süreçlerinin merkezi, askerî gücün kurumsallaşması değildir; devlet farklı bir sosyo-mekânsal örgüttür (Mann, 2013: 17), ya da aynı zamanda hem eklemelenen hem de birbirine kıyasla çelişkiler ve farklılıklar gösteren iktidar düğüm ve şebekelerinin kesiştikleri stratejik bir alan ve bir süreçtir (Poulantzas, 2004: 151, vurgu orijinal metinde). Devlet son kertede askerî, ekonomik ve siyasî iktidarlardan sadece birinin çıkarlarına -Poulantzas’ın deyişiyle- “tercüman olmaz”, bu farklı iktidarlar arasındaki ilişkiye tercüman olur.

Sosyo-mekânsal bir örgüt olarak devletin despotik ve altyapısal iktidarının asıl alanı devletin fiziksel sınırlarıdır. Alanlar üstü bir yapı olarak devlet, farklı maddî/fiziksel ve sembolik sermayelerden müteşekkil bir uzamdır. Max Weber (2003: 132) devleti; “belli bir arazi içinde, fiziksel şiddetin meşru kullanımını tekelinde bulunduran insan topluluğu” olarak tanımlar ve “arazinin devletin en önemli öğelerinden biri” olduğuna dikkat çeker.

Michael Mann, eğer devletin işlevlerinin çokluğu ile teritoryal merkeziliğini birleştirebilirsek onun özerk iktidarını açıklayabileceğimizi söyler. İndirgemeci ve araçsal devlet tanımlarının yarattığı epistemolojik eşik böylece aşılabılır. Bu yönde bir girişim için devleti sınırları belli bir mekân olarak ele alacağız ve onun sınırlarının oluşumundan ve bu sınırlarında gerçekleşen kaçakçılık ekonomilerinden yola çıkarak işlevlerine odaklanacağız.

Öyle görünmektedir ki sınır bölgelerinin denetimi ve kaçakçılıkla mücadele, devletin politik, askerî ve ekonomik işlevlerinin kesişim noktasında yer almaktadır. Sınır bölgeleri siyasî, ekonomik ve askerî coğrafyaların örtüştüğü alanlardır. Bu coğrafyaların etkileşimi, devletin oluşumu konusunda birtakım ipuçları taşımaktadır. Bu anlamda, bir el koyma kurumu olarak devletin temel malî işlevi olan kaynak çekmeyi sekteye uğratan vergilendirilmemiş kazancın, yani kaçakçılığın denetimi ve onunla mücadele araçlarına (sınır polisleri, karakollar, gümrük duvarları, kanunlar vs.) odaklanmak devletin zor, kültürel ve ekonomik etkinlikleri arasındaki “simbiyotik ilişkiyi” (Tilly, 2002: 179; Mann, 2013: 135) görmemizi sağlar. Siyasî coğrafya, bu simbiyotik ilişkiyi görmek için kavramsal bir çerçeve sunabilir.

2. SİYASÎ COĞRAFYANIN SERENCAMI

Mekana bakmak; politik, askerî ve ekonomik olguların neden başka bir şekilde değil de, o şekilde vuku bulduklarını göstermek için bir başlangıç noktası olabilir. Coğrafi determinist bir yargıdan uzak durarak şunu ifade edebiliriz: Mekan bir şeylerin sadece gerçekleştiği yer değil, aynı zamanda sebebi de olabilir (Dear, 2018: 49). Bu mekân anlayışı belki de devlet oluşumuna nasıl bakmamız gerektiği konusunda bizi yönlendirmektedir.

Devlet, siyasî coğrafya çalışmalarının merkezindedir. Standart bir siyasî coğrafya çalışmasının odağına aldığı şey, devletin kimlik, vatandaşlık, yönetim süreçleri ve stratejik konumu gibi meselelerdir (Gilmartin, 2009: 26). Yirminci yüzyılın ortalarına dek coğrafyacılar devleti verili bir şey olarak kabul edip onun yer altı ve yer üstü zenginliklerine, iklimine, jeopolitik önemine ve küresel sistemdeki konumunu nasıl koruyacağına odaklanmaktan öteye

geçememiştir. Devletin egemenliğinin kapsamı, coğrafyasından elde ettiği artık ürünün denetimi, sınırları içerisindeki emek ve sermaye dolaşımı ve bunların devlet oluşumu üzerindeki etkileri coğrafyacılara ilgi alanına ancak İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde girmiştir. 1960'lara kadar siyasî coğrafya devleti, çevresel determinist jeopolitik analizlerle aynı konumdan okuyordu. Oysa 1960'lara gelindiğinde Avrupa ve Amerika'da başlayan siyahî hareketler, kadın hareketi, savaş karşıtı gösteriler ve öğrenci isyanları diğer sosyal bilimlerde olduğu gibi coğrafya üzerinde de derin etki yaratmıştır. Agnew (2002: 6), savaş sonrası dönemdeki üç dalganın siyasî coğrafyayı yeni çalışma alanlarına açtığını söyler: 1960'larda başlayan mekânsal analiz, 1970'lerde ekonomi-politik perspektifler ve 1980'lerden başlayarak 1990'ların sonlarındaki post-modern perspektif. İktidar, sınır, teritoryallik, feminist çalışmalar, ekolojik yaklaşım ve devletin özerkliği gibi konular bu dalgalarla birlikte disiplinin çalışma konuları olmaya başladılar. Coğrafyacıları seçim bölgeleri, seçim sonuçlarının öngörülmesi, darbeler ve savaş bölgelerindeki kaos gibi siyasî olaylarla ilgilendiren şey, bu olayların kendine özgü mekânsal organizasyonu ve onları destekleyen güç ilişkileridir (Gallaher, 2009: 1).

Devletlerin oluşumu ve gelişimi ile coğrafi ve teritoryal büyüklükleri arasında yakın bir ilişki vardır. Hintze'ye göre (1975: 170) feodalizmin yükselişinin nedeni, kontrol edilecek alanın büyüklüğü ile bu alanı kontrol edecek araçlar arasındaki uyumsuzluktur. Yönetilecek alanın kapsamı ile mevcut politik kontrol araçları (vergi sistemi, askerî disiplin, lojistik ve bürokratik aygıt) arasında "tutarlılık olması" (Hintze, 1975: 170), ya da altyapısal iktidarın gelişimi, kapsamlı ve başarılı bir oluşum için olmazsa olmazdır. Hintze'nin hesabına göre eski İngiltere'nin teritoryal büyüklüğü 15.000 kilometrekaredir ve bu 11. yüzyılda organize edilebilir bir alandır. Oysa bugün İngiltere daha geniş bir teritoryaya yayılmış durumdadır ve devletin bu coğrafi alanı lojistik meşakatlere katlanmadan organize etmesi imkansızdır. Devletlerin coğrafyası onların anayasal ve demokratik organizasyonlarını da etkiler. Barrington Moore (2012: 65, 70), İngiltere'de demokrasiye giden yolda Chartist hareketin yöneticilerce ılımlı karşılanmasının nedenini

İngiltere’de güçlü bir baskı aygıtının, yani kara ordusunun oluşmuş olmasına bağlar. Bu ise İngiltere’nin coğrafi pozisyonundan kaynaklanmaktadır. Hintze (1995: 174), İngiltere’yi güçlü bir baskı aygıtının ve kara Avrupa’sındaki gibi örgütlenmiş bir militarizmin gerekliliğinden ülkenin denizcilik ve ticarî faaliyete hâkim izole edilmiş nispeten güvenli coğrafi-politik konumunun kurtardığını söyler. Aynı şekilde ülkelerin coğrafyası, siyasî devrimler üzerinde de etkilidir. Livingstone ve Withers’a göre (2018: 257), Fransa’da 1789 Devrimi’nin kökeninde, monarşiye karşı bazı coğrafyalarda diğerlerinde daha belirgin olan hoşnutsuzluk yatıyordu: “Hatta [devrim] mevsim normallerinin dışında yağmurlu bir yaz sonrasındaki mahsul azlığı ve bunun sonucundaki fiyat artışlarını da içeren yerel coğrafya özellikleriyle tetiklenmiş olabilir”. Coğrafya ve devlet oluşumu arasındaki ilişkiye dair bu tarihsel örnekler çoğaltılabilir. Asıl vurgulamak istediğimiz; siyaset bilimi ve sosyoloji çalışmalarının ağırlıklı olarak ihmal ettikleri, siyasî coğrafya çalışmalarının ise merkezine koyduğu coğrafi mekân vurgularının, devlet oluşumu için verimli bir analiz çerçevesi sunabileceğidir.

“Siyasî coğrafya” terimi, Fransız filozof Turgot’un toprak ve tarımsal yerleşim, etnik dağılım ve siyasî örgütlenme gibi coğrafi gerçekler arasındaki ilişkiyi gösterme girişimine atıfta bulunmak için ürettiği bir kavramdır (Agnew vd., 2003: 2). Agnew ve arkadaşlarına göre siyasî coğrafya devlet ve idare için bir bilgi kaynağı ve dolayısıyla devlet bilgisi olarak tasarlanmıştır. Bir siyasî coğrafya nesnesi olarak devlet, disiplin tarafından farklı dönemde farklı şekillerde ele alınmıştır. Bazı coğrafyacılar devletlerin nasıl oluştuğu ve yönetildiği üzerine odaklanırken, diğerleri devlet gücünün nasıl oluştuğunu, nasıl meşrulaştırıldığını ve devlet örgütlenmesinin spesifik biçimlerini incelemektedirler (Gallaher, 2009: 17). Herb (2008: 22), siyasî coğrafyacıların devletle üç farklı şekilde ilişki kurduklarını vurgular: Birincisi; devlet iktidarının maksimizasyon sürecini kolaylaştırmışlardır. Birinciyle bağlantılı olarak ikinci gelenekteki siyasî coğrafyacılar devletin teritoryal varlığını sürdürmeyi ve yönetmeyi amaçlamışlardır. Burada devlet verili olarak kabul edilir ve statükusunun korunması amaçlanır. Bu gelenekteki siyasî coğrafya faaliyeti devlet ve imparatorluklar için “problem çözücü”

(Agnew, 2002: 58) bir bilgi birikimidir ve sömürgecilik projesinin gelişimiyle yakından ilişkilidir. Üçüncü gelenekteki siyasî coğrafyacılar devletin mekânsal olarak tezahür eden eylemlerine aktif olarak direnmiş ve devletin meşruiyetini sorgulamışlardır. Yakın dönem siyasî coğrafyacılarının kimlik, cinsiyet, sınıf, kapitalist dünya sistemi ve ekonomi çalışmaları böyle bir sorgulama ve itirazı içermektedir. Bu her üç geleneğin dışında kalan bu çalışma ise işlevlerinden yola çıkarak devlet iktidarının çoklu doğasını anlama çabasına girişecektir. Siyasî coğrafya; jeopolitik ve jeostratejiye yakınlığından kaynaklanan partizan epistemolojiden sıyrılıp, devlet merkezli ama devlet iktidarını meşrulaştıran ve genişleten değil, devlet mekanizmasını anlamaya çalışan bir anlatı kurabilir.

Etimolojik olarak “coğrafya” kavramının iki anlamı vardır: Birincisi “Dünya”, ikincisi ise “yeryüzünü tasvir etmek ya da haritalama”. “Devlete ilişkin/politik” anlamına gelen “siyasî” kavramının da başlıca iki anlamı vardır: Birincisi “müstahkem yer, kent” ve ikincisi “kent devleti, devlet” (Nişanyan Sözlük). Bu semantik çerçeveden bakıldığında, siyasî coğrafya; devlet iktidarının tahkiminden (müstahkem kılma, haritalandırma) bağımsız düşünülemez. Siyasî coğrafya bilgisinin oluşumu, devletin maddî ve söylemsel inşası ile yakından ilişkilidir. Bu ilişki coğrafya bilgisinin en az savaş kadar önemli bir devlet kurucu aktivite olmasından kaynaklanır. Nuri Yavan’a göre (2014: 28), Yunan ve Roma devletlerinde ortaya konulan coğrafya dünyanın saf bilimsel bir merakla araştırılıp incelenmesi, betimlenmesi ve haritalanmasından ibaret değildir. Yunan ve Roma imparatorluklarında coğrafyanın gelişimi, bilinmeyen toprakları fethetme ve buraların siyasî kontrolünü sağlama gibi görevlerden bağımsız düşünülemez. Coğrafya devlet ve savaş ile iç içe gelişmiştir. Coğrafyanın devletle girdiği bu kurucu moment yalnız antik çağlarda değil, coğrafi keşiflerden günümüze dek artarak devam etmiştir.

Coğrafi bilginin oluşumu yalnızca haritalama, keşif ve kolonyalleşme süreçleri, ticaret rotaları ve askerî lojistiğin gelişimini değil, ülke içerisindeki dinî ve siyasî saflaşmalar gibi kültürel süreçleri de etkilemiştir. Örneğin; “Amerikan Devrimi”ni meydana getiren siyasî kargaşada, ya da 17. yüzyıl ortası İngiltere’inde coğrafya

kitapları siyasal yapıların doğası, kişi hakları ve ulusal kimlik konularıyla ilgili tartışmalarda araç olarak kullanılmaktaydı” (Livingstone ve Withers, 2018: 10). Yine aynı şekilde reform çağındaki dinî heretizm de coğrafi bilginin omuzlarında yükseliyordu. Aynı zamanda bir doğa bilgisi de üreten coğrafya metinleri, Protestanlar ve Katolikler arasındaki siyasal-teolojik tartışmaların merkezinde yer alıyordu (Mayhew, 2018: 272). Bu şekilde siyasallaşan coğrafi bilgi, devletin mekânsal örgütlenmesinin temelini teşkil etmektedir.

Siyasî coğrafya iktidarın coğrafi dağılımı, nasıl yoğunlaştığı ve zaman içinde mekânlar arasında nasıl değişiklikler gösterdiği ile ilgilenir. Uzun bir zaman dilimi boyunca jeopolitik ve jeostrateji ile iç içe geçen siyasî coğrafya, bugün coğrafya ve politika arasındaki ilişkiselliğe gönderme yapmakta, siyasetin coğrafi organizasyonu ve coğrafyanın siyasî bilgisi anlamlarına gelmektedir. Kevin Cox’a göre (2002: 2), “siyasî coğrafya” kavramındaki “siyasî” kavramını anlayabilmek için modern siyaset biliminin merkezi kavramı olan “devlet” ile anlaşmamız gerekir. Bu anlaşmanın zorunluluğu devletin teritoryal bir güç olmasında yatmaktadır. Teritorya, devletin varlığının mekânsal tasviridir. Devlet iktidarları, belirli bir coğrafyada ve bu coğrafyanın diğer coğrafyalarla çakıştığı sınırlarda ifa edilmektedir. Ancak teritoryallık basitçe devletin bir toprak parçası üzerinde kurulmasını değil, aynı zamanda hem bu toprak parçasında nasıl örgütlendiği hem de örgütlendiği mekânı nasıl yönettiğini de içerir. Bunun için devletin altyapısal iktidarı ve bu iktidarın kurumları aracılığıyla tahkim olduğu coğrafyayı nasıl düzenlediğine bakmak yeterlidir.

Finer’a göre çağdaş devletler beş belirgin özelliği paylaşır: (i) bölgesel bir tanım; (ii) hem sivil hem askerî işlevleri yerine getiren bir hükümet (egemen organ); (iii) devletler arasında karşılıklı tanıma ve egemenliğe saygı; (iv) duygudaş bir topluluk olan nüfus ve (v) karşılıklı olarak görev ve faydaları dağıtan ve paylaşan üyeler (Finer’dan aktaran Johnston, 1982: 4). Devlet, toplumsal ve ekonomik yaşamın birçok yönüne sirayet eden faaliyetler yürütür ve bu faaliyetlerin bir coğrafyası vardır. Johnston (1982: 4-5), devlet faaliyetlerinin coğrafyasını kamusal alanla kurduğumuz ilişki üzerinden inceler: Modern kentli insan devlet tarafından finanse edilen bir

hastanede doğar, eğitimini kamusal kurumlarda tamamlar, hayatının belirli bir bölümünü kamusal iletişim rotalarında geçirir, çöplerinin devletçe toplanacağını bilir, devletin güvenlik ve sağlık sistemi tarafından korunur, bir kamu hastanesinde ölür ve en sonunda kamuya açık bir mezarlığa gömülür. Devlet yalnızca bu şekilde hayatımıza nüfuz etmez. Örneğin onun ekonomik etkinliklerinin coğrafyasına bakalım: Çiftçilere ürünleri için ödenecek fiyatları tespit eder, nerede ne ekileceğini belirler ve ekine izin verir, balık av sezonunu düzenler ve balıkçıların nerede hangi büyüklükteki balıkları avlayacağını, hangi coğrafyada hangi ekonomik etkinlikten verim alınacağını belirler ve ona göre yatırımlar yapar, emlak piyasası için mekâna göre rant üretir ve coğrafyasındaki ekonomik faaliyetleri kendisine bağlar (Johnston, 1982: 6).

Devlete sivil toplumdan özerklik kazandıran şey, onun diğer iktidar gruplarına göre daha büyük ölçekli bir alanı düzenleme gücü ve teritoryal örgütlenme yeteneğidir. Askerî lojistik, ekonomik yeniden üretim, dağıtım ve politik-bürokratik örgütlenme ancak devlet aygıtı gibi teritoryal bir örgütlenme faktörü aracılığıyla var olabilirler. Teritoryallik karmaşık tarımsal ve endüstriyel toplumlar için bir zorunluluktur, çünkü bu sayede devlet, güçlerini kendisine devreden sivil toplum gruplarına nüfuz eder (Agnew, 2002: 115). Devletin sivil toplum gruplarına indirgenemez teritoryal özerk iktidarı “sivil toplum güçlerinin kendi başlarına sağlayamayacağı teritoryal merkezileşmenin herhangi zaman ve mekân biçimlerindeki toplumsal faydadan türer” (Mann, 2011: 18). Bu fayda, devletin teritoryasındaki rutin siyasî kontrol araçlarının düzenlenmesi vasıtasıyla devletin sivil topluma nüfuz etmesini doğurduğu gibi, devlet oluşumunun coğrafyasını da yansıtır: Bilginin, mesajların, artı değer, ekonomik dağıtım ve üretim şebekelerinin teritoryanın her tarafına yayılması, bunun için yol ve telekomünikasyonun inşa edilmesi, devlet personelinin ve iktidar kaynaklarının örgütlenmesi coğrafi bilgi ile devletin tahkimi arasındaki bağıntıyı gösterir. Devletin coğrafya ile kurduğu bağlantı çok boyutludur. Devletle sivil toplum arasındaki simbiyotik ama devletten yana özerk ilişkinin temelinde de bu bağlantı yatar.

3. DEVLET OLUŞUMU VE KAÇAKÇILIK

Sınırlardan bahsetmek, kendiliğinden yurttaşlık, ulus, devlet ve kültürden bahsetmektir. Sınır yalnızca topografyadaki ve haritadaki hat veya şerit değildir. Sınırı yaratan ortak bir hafıza -Paasi (1998: 76) "hafızanın teritoryalleşmesi" kavramını kullanır- tarih ve söylemsel birikim vardır. Bu yüzden de sınır çalışmaları sınırı romantikleştirmeye, hikâyeleştirmeye ve yüceleştirmeye meyyaldirler (Özgen, 2004: 18). Devlet de bu istismara meyleder. Paasi'nin (1998: 76), vurguladığı gibi, coğrafya ve tarih eğitimi yoluyla devlet coğrafi bilgiyi istismar eder ve bir sınır ikonografisi yaratır. Bu ikonografi sayesinde pratik ve söylemsel malzemeyi kullanarak siyaseti, yönetimi, ekonomiyi ve etnik ilişkileri organize eder, bunu da harita, anıtlar, resimler ve edebî anlatılar gibi görsel ve metinsel tezahürlerle yapar.

Devlet, belirli sınırlar içerisinde tahkim edilmiş bir yerdir ancak devlet sınırlarının siyasî coğrafyası asla durağan değildir. Çünkü devlet oluşum hâlinindedir, son kertede bir formu yoktur. Sınır bölgeleri ve bu bölgelerdeki askerî, ekonomik ve siyasî ilişkiler, devletin oluşum hâlinde olduğunu ve tarihsel olarak farklı güzergâhlar izleyen bir süreç olduğunu görmek için pratik araçlar sunabilir. Çünkü devlet, coğrafyasının farklı kesimlerinde farklı şekillerde tezahür eder. Askerî iktidarın yoğunluğu sınırlarda içeriye oranla daha yüksektir. Aynı şekilde, sınırlar içeriye oranla devlete dair konsensüsün görece daha az olduğu bölgelerdir. Sınırlar, devlet egemenliğinin göstergesi oldukları gibi aynı zamanda devletin teritoryal egemenliğini kullanma yetkisini de sınırlar, ona ket vurur. Devlet tam da sınırlarında, herhangi başka bir sivil toplum grubuna indirgenemez iktidarına hâlel getirecek olan ve üzerinde otorite pratikleri sergilemekte bazı aksaklıklar yaşadığı devlet dışı aktörlerle karşılaşır. Sınır bölgeleri, devletin meşru şiddet tekeli karşısında gerilla mücadelelerinin, meşru ekonomik edimleri karşısında kaçakçılığın ve siyasî iktidarına karşı ayrılıkçı taleplerin meydana geldiği alanlardır. Dolayısıyla, Schendel'e göre devletler sütunlar, bayraklar, çitler ve tabelalar gibi sembollere rağmen sınırlarda bölgesel egemenliklerini vurgulamakta büyük sıkıntı yaşamaktadırlar (Schendel, 2005: 40-41).

Sınırlar “biz”i kurmada ve “öteki”ni dışlamada kritik unsurlardır. Bu anlamıyla sınırlar, belirli bir işlevler ve kurumlar bütünüdür (Paasi, 1998: 75; Anderson, 1996: 2; Donnan ve Wilson, 2002: 18). Anderson (1996: 1), kurumlar olarak sınırların siyasal kararlarla kurulup yasal metinlerle düzenlendiğini söyler. Sınır, temel siyasî kurumdur, karmaşık toplumlarda yasaya bağlı hiçbir ekonomik, sosyal veya politik yaşam onlarsız örgütlenemez. Bu anlamda kurum olarak sınır, münhasır bir yargı yetkisine sahip teritoryal devlet egemenliğinin tahkim olduğu alandır. İktidarın mekânsallığı, teritoryasındaki altyapısal süreçlerine olduğu kadar sınır süreçlerine bakılarak da anlaşılabilir. Anderson (1996: 2), süreçler olarak sınırları dört fonksiyon üzerinden tanımlar: Birincisi; sınırlar devlet politikasının araçlarıdır, çünkü hükümetler kendi çıkarları doğrultusunda sınırların yerini ve işlevlerini etkilemeye çalışır. İkincisi; hükümetlerin politikaları ve uygulamaları, devlet sınırları üzerinde sahip oldukları fiili kontrol derecesiyle sınırlıdır. Sınırın bu fonksiyonu çok önemlidir, zira Anderson “çağdaş dünyada hükümetlerin sınırları boyunca insan, mal ve bilgi trafiğinin çoğunu kontrol edememesinin devletlerin doğasını değiştirdiğini” söyler. Herkes için görünür olmayan bir sınır, amacında başarısız olan bir sınırdır (Schendel, 2005: 41). Üçüncüsü; sınırlar ulusal bir kimlik yaratmanın aracıdır ve dördüncüsü; sınır, anlamı bağlamlara göre değişen söylemsel bir olgudur.

Devletler, üzerine kuruldukları bölgede sınırlar ve yetki alanlarına sahip bir iktidar örgütüdür. Burada coğrafi bir çerçevede ele aldığımız devletin teritoryal organizasyonu, devletin yasal olanı belirleme ve bu yasayı belirli sınırlarda uygulamasını da içerir. Bu sınırlarda devletin teritoryal altyapısal iktidarı gelir toplamak, yasayı uygulamak, düzeni sağlamak ve devlet etkinliğinin herkesçe öğrenilmesini sağlayacak ideolojik iktidar kaynaklarını örgütlemeye dayanır. Merkezi yönetimler sınırları boyunca insanların, malların ve paranın dolaşımını düzenlerler (Cox, 2002: 6). İhracat ve ithalat düzenlemeleri, göçmenlerin giriş çıkışları, gümrük düzenlemeleri ve sınır gözetleme pratikleri gibi iktidar pratikleri aynı zamanda tek başına bir gözetim endüstrisinin de doğurur. Böylece devletin askerî ve ekonomik teritoryal çıkarlarının kimi zaman çakışabileceği

görülür. Sınırları kurumlar ve süreçler olarak ele almak, onların fiziksel ve sembolik edimleriyle, devletin teritoryal merkezleşmesinin ve teritoryal çıkarlarının temel araçları olduğunu görmemizi sağlar.

Tarihsel olarak sınırların şekillenme rejimi ile devletlerin oluşumu arasında doğrudan bir ilişki vardır. Sahlins, Pireneler’de Fransa-İspanya sınırının şekillendiği üç farklı rejime değinir. Sahlins’e göre (1989: 6, 73, 102), erken modern dönemde ortaya çıktığı şekliyle doğrusal bir politik sınır kavramı, 17. yüzyıldan sonra yavaş yavaş ortaya çıkan sınır çizgisiyle özdeş değildi. Pireneler’de 17. yüzyıla dek uygulanan aşamada önemli olan, sınırları belli bir toprak parçası üzerinde değil, tebaa/uyruk üzerinde hüküm sürmektir. İkinci aşamada dağ, ırmak ve vadi gibi doğal fizikî oluşumların iki ülke arasındaki teritoryal-siyasî sınırı belirlediğini görüyoruz. 1659’daki Pireneler Anlaşması ile Pirene Dağları resmen Fransa-İspanya sınırı olarak saptanıyor (1989:6) ve 1701’de İspanya Veraset Savaşı öncesinde Cerdanya’yı da içeren ilk İspanya-Fransa sınır haritası yayınlanıyor. Üçüncü aşamada ise bugünkü anlamıyla sınırların millileştiğini görüyoruz. Sınır bu dönemde (18. yüzyıldan başlayarak) teritoryal ihlaller, tecavüz, yağma, gasp, hırsızlık gibi “milliyetçilik çağına ait” kelime setleri ile birlikte anılmaya başlıyor. Sahlins bu nedenle de sınırların, sınırda vuku bulan en küçük olayın bile casus belli sayılacak kadar millileştiğini ve siyasallaştığını söyler.

Paasi’ye göre (1998: 69), günümüzdeki ulus devlet merkezli sınır sisteminin bize gösterdiği şey, coğrafya bilgisinin ulus devletin yeniden üretiminde ve düzenlenmesinde ne kadar etkili olduğudur. Ulus devlet merkezli sınır anlayışı tüm bireylerin bir millete ait olduğunu, onların ulusal bir kimliğe sahip olduklarını ve sınırlardaki devlet egemenliğinin tarihî bir kaderin gerçekleşmesi olduğuna inanır. Bu denli bir teritoryal merkezleşmenin devletin *modus operandisi* olduğunu hatırlamak önemli olsa da devletin sınırlarının aynı zamanda toplumun/ulusun sınırlarını belirlediği iddiası sorunlu bir iddiadır. Her ne kadar ulus devlet ideali “milletin sınırları ile devletin sınırlarının çakıştığını” (Gilmartin, 2009: 20) iddia etse de, devletin altyapısal iktidarının sınırları ile milletin sınırları

çakışmayabilir. Devletin ve milletin doğal sınırları olduğunu savunan “yerleşik/gömülü devletçilik” (Häkli, 2008: 471) yaklaşımı bu nedenle sınır geçirgenliğini açıklayamaz. Millet denen yapının yaşam alanı, yasal ekonomi-politik sınırları aşabilir. Bu bilhassa geçişken sınır bölgelerinin halkları için böyledir. Sınır bölgeleri bazen kültürel, ekonomik ve politik aidiyet biçimlerinin ulusal sınırlar içinde bulunamadığı ve siyasî meşruiyetin ulusal politikadan çıkarıldığı yoğunlaştırılmış uluslararası bağıllık bölgeleri olarak oluşturulmaktadır (Rasmussen, 2017: 4).

Ulus devletlerin sınırların bölünmez bütünlüğüne yönelik mekanik vurgusunun temelinde alanın oyun kuralları ile devlet sermayelerinin yapılandığı devlet refleksleri yatar. Sınırlar politik ve ekonomik coğrafyanın aşıl topuğudur. Sınır kimilerine göre bir çit, işaret, kontrol noktası veya harita üzerinde çizilen, bizi onlardan ayıran çizgidir, coğrafi hayal gücünün ürünüdür (Montz, 2009: 198), verili/doğal oluşumlar değil, insan iradesinden kaynaklanan kararların sonucudur. Sınır içeridekini dışarıdakinden, yerli ve millî olanı yabancı olandan, yasalı yasa dışı olandan, kaçağı kaçak olmaya ayırır. Sınır benzer olanları da böler. Kimilerine göre ise sınır akışkanlığın ve geçişkenliğin mekânıdır. Sınırlar geçişleri engellemek veya geçişlere izin vermek üzere tahkim edilmiş yapılarıdır. Sınır bölünmeyi ve insanların iç içe geçmesini, mal akışını, ticareti düzenleyen sistemleri de işaret eder. Sınırlar sadece ulus devletlerin dış hatlarını değil, aynı zamanda devletin koruma, polislik, düzenleme ve sınırlar arası militarizasyonunu da işaret eder (Montz, 2009: 200).

Modern ulus devletin ortaya çıkışında en önemli husus, açıkça belirlenmiş sınırların varlığıdır. Sabit sınır arzusu 19. yüzyılda ortaya çıkan münhasır bölgesel devlet gücünün sonucudur (Baud ve Schendel, 1997: 217). Siyasî coğrafya açısından sınır “ulus devlet topraklarının kurulmasının ve savunulmasının anahtarı” (Montz, 2009: 201), ancak aynı zamanda iç politik otoritenin yargısal ve malî işlevlerinin haddidir. Sınırlar, ait oldukları sistemin yargı yetkisinin ve iktidarının sınırlarının alansal ifadesini oluşturmaktadır (Minghi, 1963: 407). Bu anlamda sınır bölgeleri, mekânın zor ile olan ilişkisini fiziksel yansıması ve maddî iktidar edimlerinin

alanıdır. Sınırlar yalnızca devletin zor aygıtının gözetleme ve polislik pratiklerinin coğrafyası değil, aynı zamanda ekonomik etkinliklerinin coğrafyası, koruyucu devlet işlevlerinin de mekânıdır. Devlet, kendisini ve uyruklarını diğer devletlerden ve düzensiz akışlardan (göç, kaçakçılık vb.) korur. Bu koruma yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda ekonomik ve toplumsaldır (Johnston, 1982: 12). Dolayısıyla sınırı güçlendirmek denizdeki ve sınırdaki güvenlik güçlerinin olduğu kadar ekonomi bürokratlarının da işidir (Tagliacozzo, 2005: 88).

Devlet kurumları, toplumsal iktidar kaynaklarının sınırdaki temsilcileri, sınır seçkinleri ve sınır toplulukları arasındaki ilişkiler, devlet oluşum süreçlerinin sınır boyunca nasıl oluştuğuna dair ipuçları vermektedir (Eilenberg, 2012: 4). Çünkü sınırlar coğrafi konumları nedeniyle hem sınırın iki yakasındaki ülkeler arasında gerçekleşen mücadelenin hem de içerideki farklı toplumsal iktidar kaynaklarının mücadele alanıdır. Sınırlar, devlet oluşumunun, yer olarak devletin şekillenmesinin mekânları olduğu kadar bu devletin otoritesinin ve meşruiyetinin de sorgulandığı mekânlardır. Hem sınır seçkinleri, hem sınır toplulukları hem de sınırdaki iktidar temsilcileri “rekabet eden sadakatler ve çoklu kimlikler” (Eilenberg, 2012: 5) kuşanırlar. Sınırdaki bir asker sınırda gerçekleşen kaçakçılık ekonomisinden kâr elde etme peşinde koşabilir. Aynı şekilde sınırın bu tarafında kalan herhangi biri kendini sınırın öte yakasındaki devlete ait hissedebilir ya da ait olduğuna inandığı devleti kurmak için politik mücadeleye girişebilir. Bu anlamda, sınır bölgeleri, sadece sınırın coğrafi özelliklerine ve topografyasına bakılarak değil, aynı zamanda sınırda yaşayan halkın ve sınır seçkinlerinin aidiyet ile olan ilişkisine, devletin içerme ve dışlama pratiklerine bakılarak da anlaşılabilir. Farklı sadakatler ya da çoklu kimliklerle kuşanan kişiler, devletin sınırlardaki malî, askerî ve siyasî kontrollerine sistematik olarak karşı çıkarlar. Bu sistematik karşı çıkışlar alan kontrolü olarak egemenliğin azalmasına ya da Abraham ve Schendel’in (2005: 14) deyişi ile *stateness* kaybına sebep olur. Sınırlar, devlet egemenliği ile bu egemenliğe örgütlü karşı çıkışların karşılaşma alanlarıdır. Devletin siyasî, askerî ve ekonomik gücü tam da bu karşılaşmalarla sınıma tabi tutuldukları için sınır

bölgelerindeki otorite pratikleri devleti inşa edici veya yıkıcı bir nitelik taşırlar. Devletin teritoryal münhasır yargı yetkisinden kaynaklanan sınır kontrolleri, bu yüzden, sınır geçirgenliğini en aza indirmek için iktidar kaynaklarını seferber eder, ya da o kaynakların sınır bölgelerinde yerleşmesine katkıda bulunur.

Bu çerçeveden bakıldığında, siyasal alan iki sebepten dolayı devletin teritoryasına indirgenemez: Birincisi; devletler sürekli olarak etnik ilişkiler, akrabalık ilişkileri ve irredentist ilişkiler gibi teritoryal sınırları aşan problemlerle yüz yüzedir ve ikincisi; devlet sınırları fikir, insan ve metalar için giderek geçirgen olmaktadır (Agnew, 1998: 166). Devletin siyasî coğrafyasındaki bu geçirgenliğe karşı devletin verdiği mücadele, devlet iktidarını genişletir. Kaçakçılığa karşı verilen mücadele üzerinden bunu görebiliriz.

Burada kaçakçılık, önlenmesi gereken bir “sermaye suçu” (Thai, 2018: 114) olarak değil, daha ziyade kendisinin etrafından dolanarak devletin işlevlerine ulaşılacak bir olgu olarak düşünülmelidir. Bu yüzden de kaçakçılığın ne olduğu ya da nedenselliğine dair epistemolojik tartışmayı bir kenara bırakmak ve kaçakçılığın sınır ve devlet oluşumuna ne tür etkilerde bulunduğunu gösterebilecek temel tarihsel güzergâhlara odaklanmak gerekir. Çünkü kaçakçılıkla mücadele süreçleri, bir iktidarlar koalisyonu olan devletin farklı iktidar kaynaklarını işlerken yakalayabileceğimiz bir vakıadır.

Sınır coğrafyaları devlet merkezli pazar düzenlemelerinin merkezi nesnelere dir. Dahası, bu coğrafyalar politik, ekonomik ve toplumsal eklemelenmenin raylarıdır. Devletin iktidar kaynakları da bu eklemelenmenin “hat döşeme araçları” (Mann, 2012: 42) olduğundan, kaçakçılık coğrafyaları, buralarda yapılan kaçakçılığa karşı verilen mücadele ve devletin kaçakçılığa karşı aldığı pozisyon, devletin o coğrafyalarda oluşmasını sağlar. Sınırlar, meşru ekonomik etkinliklerin alanı olduğu kadar “devlet kitaplarında yer almayan sessiz ticaretin” (Tagliacozzo, 2005: 89) yani kaçakçılığın da coğrafyasıdır.

Tarih boyunca, devlet kontrolünün dışında kalan ticaret var olmuştur. Devlet inşa süreçleri hiçbir zaman kaçakçılığın

hakkından tamamen gelememiştir (Tagliacozzo, 2005:367). Bu yüzden de devletlerin “kaçakçılığın kalbine gömülü toplu eylemin üstesinden gelebilmek” (Thai, 2018: 9) için zora başvurması yetmez. Devletler kaçakçılık ile mücadele için yasal düzenlemeler, ideolojik propaganda, ekonomik kısıtlamalar/yaptırımlar ve diğer birtakım mücadele araçlarını kullanmaktan kaçınmazlar. Bu yüzden de kaçakçılık, bir yasa uygulama sorunundan çok daha fazlasını ifade eder.

Kaçakçılık ve sınır oluşum süreçleri arasında sıkı bir ilişki vardır (Tagliacozzo, 2005: 362). Fransa ve İspanya ulus devletlerinin tarihini, devlet ve toplumun kesiştiği sınır bölgelerinden yola çıkarak anlamaya çalışan Sahlins, hikâyesine devlet elitleri, generaller, köylüler ve bürokratlardan başka bir de kaçakçıları dâhil eder. İspanya Veraset Savaşı'ndan sonra, savaştan önce iki devlet arasında yapılmış sınır anlaşmalarına benzer anlaşmalar yapılmaya devam etti. Bu anlaşmaların en önemli amacının, Pirene sınır bölgesinde askerî personelin işbirliğinin sağlanması ve firariler ile suikastçilerin iadesi oluşturmaktaysa da Sahlins'e göre (1989: 89), her şeyden önce iki hükümeti sınır bölgesinde teritoryal bir sınır hattı belirlemeye ve burada işbirliği yapmaya iten şey kaçakçılığın önlenmesi konusundaki endişeleriydi. Kaçakçılık ile devlet inşa süreçleri arasında da bir ilişki vardır. Somali ve Kenya sınırındaki yasadışı şeker akışının ve sınır ötesi ticaret ağlarının devlet oluşum dinamikleri ile nasıl bir ilişki içinde olduğunu göstermek için Jacob Rasmussen (2017: 4), sınırın her iki tarafındaki iktidar ağlarının eşitsiz dağılımı ve marjinal sınır bölgelerinin merkezî politik ve ekonomik süreçlerle olan ilişkilerine odaklanır. “Bu sınırlarda gerçekleşen yasadışı şeker ticaretini çalışmak” der Rasmussen “yalnızca malların, paranın ve insanların akışını değil, aynı zamanda bu ilişkideki aktörlerin yerel olarak gömülü olduklarını, politik müzakere güçlerine vurgu yapmayı ve güzergâhları boyunca düzenleyici yönetime odaklanmayı gerektirir”. Donnan ve Wilson (2012: 156), fahişelik, kaçak göçmen işçilerin sınır geçişlerini ve kaçakçılığı “yıkıcı ekonomi” olarak adlandıırırlar ve bu faaliyetlerin “devlet kurumlarının buldukları alanları kontrol etme yeteneğini tehlikeye sokarak bu kurumları yıkıma uğratma tehdidi” taşıdıklarını söylerler. Dolayısıyla bu faaliyetlere

karşı devletin merkezde ve sınırda aldığı yargısal, politik, ekonomik ve askerî önlemler, kaybolan devlet otoritesinin yeniden tesisini sağlar. Örneğin; Çin’de 19. yüzyılın ortalarından 20. yüzyılın ortalarına dek kaçakçılığa karşı verilen mücadele, yalnızca korumasız bir ekonomiyi gözetlemekle kalan bir polislik pratiği değil, aynı zamanda modern Çin’in inşasının da temelidir. Çin’de hem Qing Hanedanlığı’nın son zamanlarındaki milliyetçi yönetim tarafından hem de halefi olan komünist yönetim tarafından kaçakçılık ile mücadele için çıkarılan yasalar, uygulanan polislik pratikleri, yeni tarife düzenlemeleri, extraterritoryal mahkemelerin ilgası ve sınırların haritalandırılması, yalnızca “sınırları ehliileştirmek” (Tagliacozzo, 2005: 76) için atılan adımlar değil, aynı zamanda devlet iktidarını hem inşa eden hem de onu genişleten adımlardır. Kaçakçılığa karşı Çin’de verilen mücadele, devlet ile özel sektör arasındaki ilişkileri yeniden canlandıran, devleti rasyonelleştiren, ekonomik oyun alanını düzene sokan ve uzun süredir istenen reformları hızlandırmak için gerekli siyasî gücü sağlayan bir meşruiyet enstrümanıydı (Yang’dan aktaran Thai, 2018: 279).

Kaçakçıların ulusal sınırlara saygısı yoktur (Agnew, 2002: 27). Çünkü kaçakçılık, kaçakçılığı yapılan ürün her ne ise o ürünün üretildiği yerel tarım politikalarını, ulusal ekonomiyi, sanayi üretimi ve tüm bu süreçlere bağlı üretim standartlarının korunmasını etkilemektedir. Sınırlar bu yüzden devletin bu saygısızlıklara karşı bazı “otorite performansları” (Rasmussen, 2017: 4) sergilediği alanlar hâline gelmektedir. Kaçakçılığın ve yasa dışı ticaretin devlet oluşum dinamikleri ile açıklama girişiminin temelinde de bu siyasî-coğrafi etmenler yatmaktadır.

Kaçakçılıkla mücadele ve sınır denetimleri sadece vergilendirme ve el koymanın değil, ayna zamanda hukukî, askerî ve ekonomik işlevlerinin de kavşağında yatmaktadır. Modern devletin kaçakçılık konusundaki en caydırıcı araçlarından biri olan askerî gücü sınırı yalnızca dışarıdan gelen askerî saldırılardan korumakla kalmaz, aynı zamanda kenar sermaye geçişlerini de denetler. Sınırdaki asker sadece siyasî hududu değil, aynı zamanda ekonomik hududu da korur. Hukukun suç olarak tasvir ettiği kaçakçılık olgusu ile mücadelenin zor ayağı ihmal edilmemektedir. Aynı şekilde bu

mücadelenin ideolojik ayağı da vardır. Örneğin; Thai'ye göre (2018: 146), Çin'de kaçakçılık ile mücadele topyekûn bir seferberlik hâlini almaktadır. Thai, Çin'de kaçakçılık ve devlet oluşumu arasındaki ilişkiyi irdelediği çalışmasında, devlet aktörlerinin kaçakçılık ile mücadelesini aktarırken kaçakçılardan "hain tüccarlar" diye bahsedildiğini söyler. Çin'de kaçakçılık ile mücadele aynı zamanda emperyalizme karşı verilen ticaret savaşı olarak da adlandırılmaktadır. Bu savaşın tarafında yer alarak kaçak mallar almayan tüketiciler de *asker*dir (Thai, 2018: 146). Vergisini ödeyen ve vergisi ödenmiş malları almayan namuslu vatandaşın muadili olan bu askerler, ulusal ürünler kullanarak da ekonomik savaşta devletin tarafında yer alır.

Kaçakçılığa karşı yürütülen ideolojik mücadelenin temelinde "ekonomik milliyetçilik" fikri yatmaktadır. Devlet ve ulus arasındaki organik bağ ve doğal sınırlar varsayımını benimseyen siyasî coğrafyacıların savunduğu bir diğer kavram da ekonomik milliyetçilik olmuştur. Agnew'e göre (2002: 60), erken dönem siyasî coğrafyacıları, ulusal ekonomiyi ulusal bir toplum yaratmak için elzem görüyorlardı ve bu yüzden de *laissez faire* ve serbest ticaret fikirlerinin toplumsal istikrara aykırı çürüme kaynakları olduğunu savunuyorlardı. Siyasî coğrafyanın kurucularından Kjellen ve Mackinder dönemin bu "organik muhafazakarlık" unsuruna gönülden katılmışlar, ulus devleti tüm ekonomik işlemlerin temel birimi olarak görüp, bireyler ve işletmeleri ulus devletin ihtiyaçlarına tabi tutacak şekilde tanımlamışlardır (Agnew, 2002: 60).

Doğa, toplum ve ekonomiyi kaçınılmaz bir determinizmle birbirine bağlayan bu klasik jeopolitikçi siyasî coğrafyanın hem pratik hem de epistemolojik olarak sorunlu olduğu âşikârdır. Devletlerin ekonomik etkinliğinin doğal ve ulusal sınırı yoktur. Nitekim; 19. yüzyıla gelindiğinde bu doğallığın var olduğunu savunan merkantilizm, statik teritoryal sınırlar içinde sürdürülebilir ekonomik büyümeyi sağlamanın zorlukları nedeniyle emperyalizme dönüştü (Agnew, 2002: 61). Bugün ekonomik milliyetçiliğin temelini, devletin ekonomik etkinliğinden kaynaklanan gelirlerin doğrudan devlet maliyesine girmesi oluşturmaktadır, yoksa bu gelirin yerli ve millî şirketlerden mi, yoksa ulus ötesi ekonomik etkinliklerin düzenlenmesinden mi kaynaklandığının pek bir önemi yoktur.

Yıkıcı ekonomiler, devlet egemenliğini ve kurumlarını yıpratmakla kalmaz, devletin en önemli etkinliklerinden biri olan gelir toplama ve kaynak çekme faaliyetlerine de zarar verir. Vergilendirilmemiş kazanca yönelik askerî, ekonomik ve ideolojik mücadele, aynı zamanda devlet egemenliğini korumakla ilgili bir süreçtir. Çin’de kıyı bölgelerindeki kaçakçılıkla mücadeleyi daha da etkili kılmak için değiştirilen tarifeler, ekonomik milliyetçiliği inşa etmekten başka (Thai, 2018: 60), “ekonomik zor ve ekonomik rızanın” (Tagliacozzo, 2005: 88) aygıtı olarak ulusal egemenliğin sembollerinden biriydi. Aynı şekilde erken Cumhuriyet döneminin ilk icraatlarından olan kapitülasyonların kaldırılması ve boğazların geçiş rejimlerinin düzenlenmesi, ekonomik milliyetçilik inşasının ve devlet maliyesini ve dolayısıyla diğer iktidar kaynaklarını güçlendirmenin en önemli aracıydı. Bu adımları takiben devlet maliyesini korumak için devletler ekonomik, askerî ve hukukî duvarlar inşa ederler. Kaçakçılıkla mücadele ve sınır bölgelerinin denetimini inceleyen bu duvarlardan geçerek devletin işlevleri hakkında ipuçları yakalanabilir.

SONUÇ

Mann (2013: 72), Jean Bodin’in -temel işlevi el koyma ve vergilendirme olan- devlet hakkında pek de şaşkıncı olmayan bir tespitte bulunduğunu hatırlatır: Malî araçlar devletin can damarıdır. Gerçekten de bir devletin maliyesine bakılarak kendisi hakkında pek çok şey söylenebilir. Aynı şekilde maliyesini nasıl koruduğuna bakılarak da bir devlet hakkında pek çok şey söylenebilir. Bu çalışmada, sınırların oluşumu ve kaçakçılıkla mücadele araçlarına değinerek; devletin, can damarı olan maliyesini koruma pratiklerinin salt ekonomik değil, bunun yanında birtakım ideolojik, askerî ve siyasal önlemler olarak da koruduğunu göstermeye çalıştık. Bu anlamda, devlet iktidarlarının, vergilendirme ve el koymaya haneli getiren kaçakçılık gibi yıkıcı ekonomilere göz açtırmama pratikleri, devletin farklı işlevlerinin işbirliğini gerektirdiğini ifade ettik.

Devlet işlevlerini bir noktada bütünleştirmek ve iktidarı kaynakları arasındaki karşılıklı ilişkiyi incelemek, devlete has o muhafazakar *ethos*’un bağlantı noktalarını yakalama imkanı sağlar. Bu bağlantı noktalarını yakalamak için devletin ekonomik, askerî,

siyasî ve ideolojik iktidarlarının kesişim noktasında duran sınır bölgelerinin denetimi ve kaçakçılıkla mücadeleyi içeren siyasî coğrafyadan faydalandık. Siyasî-coğrafik sınır argümanları bizi iktidarın alt yapısını analiz etmeye, coğrafî ve toplumsal uzamların iktidar tarafından fiilen nasıl denetlenebileceği konusunu analiz etmeye yönlendirir (Lattimore'dan aktaran Mann, 2012: 21). Mann'ın da ifade ettiği gibi toplumlar sınırlıdır ve toplumsal teritoryal kapsam- lar bakımından dışarıda tutucudur, herkese açık değildir. Mann'a göre her ne kadar bu yaklaşım bize devletin siyasal iktidarını tanımlıyor olsa da ekonomik ve askerî iktidar da mekânsal anlamda teritoryal ve sınırlayıcıdır. Devlet sınırlı bölgelerde organize olabilmiş bir yapı olduğu için belirli türde bir alt yapıya yani başka iktidar ağlarının işbirliğine ihtiyaç duyar. Egemenlik sahasının hem içinde hem de sınırlarında bu işbirliği askerî, siyasî ve ekonomik iktidarların teritoryal-sınırlayıcı işlevi ile vuku bulur.

Vestfalyan dönemden beri devletlerin oluşumunun temelinde vergilendirme ve sınırların kontrolü yatar. Vergilendirme, bu dönemdeki devlet kurucularının; sınırların kontrolü, onların dış saldırılara karşı korunması ve bu sınırlar içinde güç kullanma önceliğini sağlamaya çalışan ve giderek genişleyen ordularını destekleme aracıydı (Tilly, 1975: 23). Bu yüzden de devletin malî aracı olarak vergilendirme sadece ekonomik çıktılarını olan bir şey değil, beriyandan toplumsal, askerî ve siyasî boyutları da olan bir devlet politikasıdır. Vergi toplamak için devletlerce oluşturulacak bir alt yapı aynı zamanda devlet kapasitesini de arttıracaktır. Devlet askerî ve malî politikasının bir kısmını kaçakçılıktan kaynaklanan gelir kayıplarını azaltmak için seferber edebilir. Vergilendirme belirli bir ekonomik yapı, gelişmiş ekonomik değişim, aktif ticaret ve işbölümü gerektirdiği kadar (Ardant, 1975: 196), devlet iktidarının farklı kaynaklarının aynı anda işe koşulmasını da gerektirmektedir.

Kaçakçılık ve sınır denetimlerinin farklı siyasî coğrafyalardaki etkileşiminden yola çıkarak devletin iktidar kaynaklarının ve işlevlerinin kimi noktalarda çakışabileceğini, devletin son kertede tek bir işleve ve iktidara indirgenemeyeceğini, devletin teritoryal merkezleşmesini (sınırların oluşumu üzerinden) ve işlevlerinin çokluğunu (kaçakçılıkla mücadele üzerinden) birleştirerek

göstermeye çalıştık. Devletin bölgesel merkezileşme sürecinde iç içe geçen iktidar mekanizma ve yapılarının analizi, özellikle ulus ve ulus devlet inşası süreçlerinde verimli bir çalışma konusu olarak ortaya çıkmaktadır. Devletin gerek zamansal (inşa süreçlerini başlangıcı anlamında) gerekse mekânsal (inşa edilenin sınırları anlamında) inşasının çok katmanlı bir analiz çerçevesine oturtulması hedefi ile kaçakçılık, göç, ulusal ekonomi ve yurttaşlık tanımları eleştirel bir devlet kuramının tarihsel sosyolojik bir jestle oluşturulmasına olanak sağlamaktadır. Bu aynı zamanda meta-teorik açıdan pozitivist olmayan, ancak eleştirel realist bir devlet kuramının şekillenmesini mümkün kılarak sosyal bilimlerde yerleşe gelmiş didaktik ikilikleri aşmak için önemli bir adım olacaktır.

KAYNAKÇA

- Abraham, I. ve Schendel, W. (2005). "Introduction: The Making of Illicitness". *Illicit Flows and Criminal Thing* içinde, ed. I. Abraham, W. Schendel. Indiana: Indiana University Press.
- Agnew, J. (2002). *Making Political Geography*. New York: Oxford University Press.
- Agnew, J., Mitchell, K., Gerard, T. (2003). "Introduction". *A Companion to Political Geography* içinde, ed. J. Agnew, K. Mitchell, T. Gerard. New Jersey: Blackwell Publishing.
- Anderson, M. (1996). *Frontiers: Territory and State Formation in Modern World*. Cambridge: Polity Press.
- Baud, M. ve Schendel, W. (1997). "Toward a Comparative History of Borderlands". *Journal of World History*. 8 (2): 211-242.
- Bayat, A. (2016). *Siyaset Olarak Hayat: Sıradan İnsanlar Ortadoğu'yu Nasıl Değiştiriyor*. İstanbul: Metis.
- Berry, B. J. L. (1969). "Book Review". *The Geographical Review*. 59 (3): 450-451.
- Cox, K. (2002). *Political Geography: Territory, State and Society*. Massachusetts: Blackwell Publishers.

- Dear, P. (2018). "Uzay, Devrim ve Bilim". *Coğrafya ve Devrim* içinde, ed. D. N. Livingstone, C. W. J. Withers. İstanbul: YKY.
- Donnan, H. ve Wilson, T. M. (1999). *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford: Berg.
- Donnan, H. ve Wilson, T.M. (2002). *Sınırlar: Kimlik, Ulus ve Devletin Uçları*. Ankara: Ütopya.
- Eilenberg, M. (2012). *At the Edges of States: Dynamics of State Formation in the Indonesian Borderlands*. Leiden: KITLV Press.
- Foucault, M. (2014). *Özne ve İktidar*. İstanbul: Ayrıntı.
- Foucault, M. (2015). *Biyopolitikanın Doğuşu*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi.
- Gallaher, C. (2009). "Introduction". *Key Concepts in Political Geography* içinde, ed. C. Gallaher, C. T. Dahlman, M. Gilmartin, A. Mountz, Peter Shirlow. London: SAGE Publications.
- Gilmartin, M. (2009). "Nation State". *Key Concepts In Political Geography* içinde, ed. C. Gallaher, C. T. Dahlman, M. Gilmartin, A. Mountz, Peter Shirlow. London: SAGE Publications.
- Häkli, J. (2008). "Re-Bordering Spaces". *The SAGE Handbook of Political Geography* içinde, ed. K. R. Cox, M. Low, J. Robinson. London: SAGE Publications.
- Herb, G. H. (2008). "The Politics of Political Geography". *The SAGE Handbook of Political Geography* içinde, ed. K. R. Cox, M. Low, J. Robinson. London: SAGE Publications.
- Hintze, O. (1975). *The Historical Essays of Otto Hintze*. ed. F. Gilbert. New York: Oxford University Press.
- Johnston, R. J. (1982). *Geography and The State: An Essay in Political Geography*. New York: Macmillan.
- Livingstone, D. N. & Withers, C. W. J. (2018). "Coğrafya ve Devlet Yönetimi". *Coğrafya ve Devrim* içinde, ed. D. N. Livingstone, C. W. J. Withers. İstanbul: YKY.

- Mackinder, J. H. (1904). "The Geographical Pivot of History". *Geographical Journal*. 421-437.
- Mahan, A. T. (1890). *The Influence of Sea Power Upon History (1660-1783)*. Boston: Little Brown and Company (Online Edition).
- Mann, M. (1988, 1992). *States, War and Capitalism: Studies in Political Sociology*. New Jersey: Blackwell Pub.
- Mann, M. (2012). *İktidarın Tarihi- Cilt 1*. Ankara: Phoenix.
- Mann, M. (2013). *Devletler, Savaş ve Kapitalizm: Politik Sosyoloji İncelemeleri*. İstanbul: Tarih Vakfı.
- Mayhew, R. J. (2018). "Coğrafyanın İngiliz Devrimleri: Oxford Coğrafyası ve Düşünceler Savaşı, 1600-1660". *Coğrafya ve Devrim* içinde, ed. D. N. Livingstone, C. W. J. Withers. İstanbul: YKY.
- Minghi, J. V. (1963). "Boundary Studies in Political Geography". *Annals of the Association of American Geographers*. 53 (3): 407-428.
- Montz, A. (2009). "Border". *Key Concepts in Political Geography* içinde, ed. C. Gallaher, C. T. Dahlman, M. Gilmartin, A. Mountz, Peter Shirlow. London: SAGE Publications.
- Moore, B. (2012). *Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri*. Ankara: İmge.
- Özgen, N. (2004). *Sınır Kasabaları Sosyolojisi Projesi-2001/2004*. <http://neseozgen.net/wp-content/uploads/26.pdf>.
- Paasi, A. (1998). "Boundaries as Social Processes: Territoriality in the World of Flows". *Geopolitics*. 3 (1): 69-88.
- Poulantzas, N. (2004). *Devlet, İktidar, Sosyalizm*. Ankara: Epos.
- Rasmussen, J. (2017). "Sweet Secrets: Sugar Smuggling and State Formation in The Kenya-Somalia Borderlands". *DIIS Workingpaper*. (11): 1-30.
- Sahlins, P. (1989). *Boundaries: The Making of France and Spain in the Pyrenees*. Berkeley: University of California Press.

- Schendel, W. (2005). "Spaces of Engagement". *Illicit Flows and Criminal Thing* içinde, ed. I. Abraham, W. Schendel. Indiana: Indiana University Press.
- Skocpol, T. (2002). "Bringing the State Back In: Strategies of Analysis in Current Research". *Bringing the State Back In* içinde, ed. P. B. Evans, D. Rueschemeyer, T. Skocpol. Edinburg: Cambridge University Press.
- Spykman, N. J. (1944). *The Geography of the Peace*. New York: Harcourt, Brace and Co.
- Şenoğuz, P. H. (2015). "Dealing with the Shadows of the Field: Narratives of Smuggling in Kilis Town on the Turkish-Syrian Border". *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 14 (1): 1-17.
- Tagliacozzo, E. (2005). *Secret Trades, Parous Borders: Smuggling and States Along a Southeast Asian Frontier, 1865-1915*. London: Yale University Press.
- Thai, P. (2018). *China's War on Smuggling: Law, Economic Life, and the Making of the Modern State, 1842-1965*. New York: Columbia University Press.
- Tilly, C. (1975). "Reflections on The History of European State-Making". *The Formation of National States in Western Europe* içinde, ed. C. Tilly. New Jersey: Princeton University Press.
- Tilly, C. (2002). "War Making and State Making as Organized Crime" *Bringing the State Back In* içinde, ed. P. B. Evans, D. Rueschemeyer, T. Skocpol. Edinburg: Cambridge University Press.
- Vila P. (2003), *Ethnography at the Border*. ed. P. Vila. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Weber, M. (2003). *Sosyoloji Yazıları*. İstanbul: İletişim.
- Withers, C. W. J. (2018). "Coğrafya, Bilim ve Bilim Devrimi". *Coğrafya ve Devrim* içinde, ed. D. N. Livingstone ve C. W. J. Withers. İstanbul: YKY.

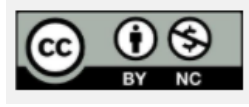
Yavan, N. (2014). "Batı Coğrafyası Geleneği Üzerine". *Bir Disiplinin İç Dünyası: Modern Türk Coğrafyası Üzerine Söyleşiler* içinde, ed. E. Bekaroğlu ve A. R. Özdemir. İstanbul: İdil.

ETİK: Bu makale, yazarın başvuru aşamasındaki beyanına göre; araştırma ve yayın etiğine uygun olarak hazırlanmıştır.

ETHIC: This article has been prepared in accordance with research and publication ethics, according to the author's statement at the application stage.

ÇIKAR ÇATIŞMASI VE FİNANSAL KATKI BEYANI: Yazarın başvuru aşamasındaki beyanına göre; çalışmanın tarafsızlığı ile ilgili bilinmesi gereken bir mali katkı veya diğer çıkar çatışma ihtimali (potansiyeli) ve ilişki alanı yoktur.

CONFLICT OF INTEREST AND FINANCIAL CONTRIBUTION DECLARATION: According to the author's statement at the application stage; There is no financial contribution or other conflict of interest possibility (potential) and relationship area that should be known about the objectivity of the study.

Bu eser Creative Commons Atıf-GayriTicari 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-Non-commercial 4.0 International License.

